Vergilendirme ve Demokrasi Arasındaki İlişki: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Panel Nedensellik Analizi

Salih TÜREDİ
Yrd. Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü
salih.turedi@erdogan.edu.tr

Mehmet Hanefi TOPAL
Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü
mhanefitopal@gmail.com

Vergilendirme ve Demokrasi Arasındaki İlişki: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Panel Nedensellik Analizi

Öz

Bu çalışmada, gelişmekte olan ülkelerde vergilendirme ve demokrasi arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla yapılan ve 60 ülkenin 2006-2012 döneminin dikkate alındığı ampirik analiz sonucunda, vergilendirme ve demokrasi arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğunu gösteren bulgulara ulaşılmıştır. Buna göre, ele alınan ülkelerde vergilendirme düzeyindeki artış, hukukun üstünlüğünün, örgütlenme hakkının, ifade ve inanç özgürlüğünün, kısacası, sivil özgürlüklerin genişlemesine katkı sağlayarak demokrasinin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Diğer yandan, demokratik hak ve özgürlüklerde sağlanan ilerlemeler de vatandaşlar ile devlet arasındaki uyumu güçlendirerek, vergisini zamanında ödeyen birey sayısının, dolayısı ile vergilendirme düzeyinin artmasına neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vergilendirme, Demokrasi, Panel Veri, Nedensellik**.**

The Relationship between Taxation and Democracy: Panel Causality Analysis for Developing Countries

Abstract

This study analysis the relation between democracy and taxation in the context of developing countries. At the end of empirical analysis covering 60 countries by focusing on the period of 2006-2012, findings showing a two-way causality relation between taxation and democracy were reached. Accordingly, an increase in taxation level affects rule of law, organizational right, freedom of expression and belief positively in the countries analyzed. Briefly, it plays a vital role in the development of democracy by making a contribution to the enhancement of civil liberties. On the other hand, improvements in democratic rights and freedoms increase the number of citizens paying their taxes in full and on time, thus increases taxation level, by strengthening the harmony between citizens and state.

Keywords: *Taxation, Democracy, Panel Data, Causality*

Geliş Tarihi / Received: 05.06.2015 KabulTarihi / Accepted: 23.11.2015

1. Giriş

Vergilendirme, ekonomi ve siyaset biliminin en temel araştırma konularından birisini oluşturmaktadır. Ekonomi politikalarının merkezinde yer alan vergi sisteminin tasarlanması, vergi reformlarının uygulamaya konması ve yürütülmesi hususları aynı zamanda siyaset biliminin de ilgi alanına girmektedir. Vergilendirme

ile demokrasi ilişkisinin ele alındığı teorik çalışmalar ortak bir noktada uzlaşmaktadırlar: Artan vergiler vatandaşlar ile devlet arasında mali bir pazarlık ortaya çıkararak demokratik toplumsal sözleşmeyi güçlendirmektedir (North, 1990; Ross, 2004; Brautigam, 2008; Altunbaş ve Thornton, 2011; Mutascu, 2011; Baskaran, 2014, Gür, 2014). Vergilendirmenin karşılığında vatandaşlar, kural koyucular üzerinde bir denetleme hakkı ve pazarlık gücü elde etmektedirler. Diğer taraftan, vergilendirme daha fazla demokrasi talebi yaratırken, demokratik gelişme de vergi toplamanın etkinliğini ve meşruiyetini artırmaktadır (Arcy, 2012: 3; Ziari ve Rahemi, 2013: 17).

Gelişmiş demokrasilerde vergilendirme, birbirleri ile rekabet halindeki siyasi partilerin seçmenlerin oylarını alabilmelerinde ve onların oy tercihlerini değiştirmelerinde etkilidir. Özellikle bu etki, seçmen kitlesinin önemli bir kısmını oluşturmakla birlikte, ideolojik tercihleri olmayan seçmenler üzerinde daha belirgindir. Bahsi geçen seçmenler, hangi siyasi partiye oy verecekleri kararını alırken rasyonel hareket etmekte ve verdikleri kararların sonuçları ile daha yakından ilgilenmektedirler. Dolayısıyla, ideolojik tutum sergilemeyen seçmen tercihlerinin şekillenmesinde birbirleriyle rakip siyasal partilerden hangisine oy vereceği kararı ile bu kararın mali külfeti arasındaki ilişki belirleyici olmaktadır (North, 1990: 49). Benzer ilişkiyi baskıcı rejimler için söyleyebilmek pek mümkün değildir. Demokratik olmayan, baskıcı rejime sahip ülkelerde kamu politikalarının oluşturulması ve yürütülmesi süreçlerini takip ve analiz edebilmek gelişmiş demokrasilere göre daha zordur. Zira demokrasinin gelişmiş olduğu ülkelerle karşılaştırıldığında bu ülkelerde siyasi liderler ve çıkar grupları kamu politikalarının oluşturulmasında ve sonuçlarının yönetilmesinde daha etkin rollere sahiptirler (Ehrhart, 2009: 7).

Gelişmişlik düzeyi ile demokrasi arasındaki ilişki ve bunun vergilendirme sürecine olan yansıması açısından bakıldığında, bugünün gelişmiş batı demokrasilerinin ortaya çıkışının siyasi iktidarların vergilendirme gücünün sınırlandırılması yönünde bazı tedbirlerin alınmasıyla başladığı gözlenmektedir. Tarihsel kanıtlar, ilk demokrasi mücadelelerinin iktidarların vergilendirme gücünü keyfi olarak kullanmalarına karşı verildiğini göstermektedir. İngiltere'de kralın yetkilerinin sınırlandırılması ve siyasal temsiliyet ile mülkiyet haklarının zenginleştirilmesine doğru geçişin sağlanması, Fransa'da kralın keyfi ve sınırsız vergilendirme yetkisinin daraltılmasına yönelik bir tepki olarak Fransız İhtilali'nin yapılması, ABD'de bağımsızlığın kazanılması ile demokratik rejimin tesisinde İngiltere'nin koymuş olduğu vergilere tepki gösterilmesi en çok bilinen tarihi vergi isyanlarıdır. Bu bağlamda elde edilen en önemli kazanım, meclislerin vergi koyma ve değiştirme yetkisini ele geçirmiş olmalarıdır (Çağan, 1980: 131; Ross, 2004: 239; Gür, 2014: 763). Diğer taraftan, söz konusu ülkelerde vergilendirme, devletleşme sürecinin başlangıcında ve sonrasında sağlıklı devlet toplum ilişkilerinin tesisinde en etkili unsurlardan bir tanesi olmuş ve demokrasinin gelişimi vergilendirme ile paralel

şekilde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, özellikle 90'lı yıllardan itibaren yükselen demokrasi dalgasıyla beraber vergi gelirlerinin gelişmekte olan ülkelerde de arttığı görülmektedir (Ehrhart, 2009: 2). Durum böyle olmakla birlikte, gelişmekte olan ülkelerde daha yüksek düzeyde vergi geliri yaratacak sürdürülebilir ve etkin bir vergi sistemin tasarlanması noktasında ciddi yapısal sorunlar var olmaya devam etmektedir. Bu ülkelerde hükümetlerin temsil gücünün zayıf olması, istikrarlı politik yapıların olmaması, temel hak ve özgürlüklerin genişletilememesi, baskı gruplarının hükümetler üzerinde etkin olması, gelir, kurumlar ve servet gibi dolaysız vergi gelirlerinin düşük, fakat vergi dışı gelirlerin yüksek olması gibi problemler dikkate alındığında, bu ülkelerde demokratikleşme ve vergilendirme konusunda katedilmesi gereken ciddi bir mesafenin olduğu anlaşılmaktadır.

2. Vergilendirme ve Demokrasi: Teorik Literatür

Etimolojik kökenine inildiğinde, demokrasinin temelde halkın egemenliği anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, demokrasinin, üzerinde uzlaşılmış tek bir tanımı yoktur ve tek tip bir halk egemenliği biçiminden söz etmek de mümkün değildir. Basit bir tanımlamaya göre demokrasi, gücü kullanacak olanların hangi gücü hangi alanlarda kullanacaklarının seçimidir (Vanhanen, 2003: 27). Schumpeter ise demokrasiyi, seçmenlerin oyları ile rekabetçi bir mücadele içinde oldukları politik karar alma süreçleriyle kendini gösteren ve bu süreçlerle oluşmuş kurumsal bir sözleşme olarak tanımlamaktadır (Schumpeter, 2010: 313-314). Burada demokrasi özel kurumlarıyla ele alınmaktadır. Bu kurumlar; özgürlük, adil ve eşit seçim süreci ile politikacıların seçmenlere karşı hesap verebilir olmalarıdır. Dahl tarafından yapılan başka bir tanımlamaya göre demokrasi, sosyal çekişme, haklara katılım ve sivil özgürlükler gibi en az üç boyutu bünyesinde barındıran toplumsal bir sistemdir (Dahl, 2006: 64). Anayasal bağlamda demokrasi ise, devletin gücü nasıl kullanacağı ve bu güç üzerinde nasıl bir kontrolünün olacağı şeklinde tanımlanmaktadır (Welzel, 2007: 400). Devletlerin güç kullanma alanlarından birisi de hiç şüphesiz vergilendirmedir. Vergilendirme, kamu hizmetlerinin finansmanını, gelir dağılımında adaleti ve ekonomik istikrarı sağlamak amacıyla devletin, toplumun özel alanına ait olan geliri ortak kullanım alanına doğru cebren aktarmasıdır (Brennan ve Buchanan, 2000: 134; Mutascu, 2011: 343; Baskaran, 2014: 287). O halde vergilendirmenin, yeterli miktarda gelir yaratmak için devletin kendisine has ayrıcalıklı bir gücü olduğu söylenebilir.

İlkesel olarak bakıldığında, vergi bireyler tarafından ödenmesi arzu edilmeyen bir olgudur ve hükümetlerin vergileri arttırması genellikle tepkiyle karşılanır. Zira vatandaşlar sadece vergi yüklerine odaklanırlar. Devletin toplum üzerindeki yıkıcı etkilerini frenlemesinden dolayı toplum ve devlet arasında oluşabilecek olan çatışmayı ortadan kaldıracak yegane politik sistem demokrasidir (Ross, 2004: 234).

Vergilendirme düzeyi ile demokrasi arasındaki ilişki Montesquieu'a kadar götürülebilir. Montesquieu, ılımlı devletlerde ağır vergilerin mükâfatının özgürlük olduğunu, buna karşılık baskıcı rejime sahip devletlerde ise daha hafif vergiler karşısında özgürlükten taviz verildiğini ifade etmektedir (Montesquieu, 1989: 221). Benzer bir tespitin de Huntington'a ait olduğu görülmektedir. Huntington'a göre, düşük düzeyde vergilendirme talebinin alternatif toplumsal maliyeti daha az temsiliyettir. Diğer bir deyişle, daha düşük vergilendirme daha zayıf temsiliyet talebi anlamına gelmektedir (Huntington, 1991: 65). Demokratik sistemin aksamadan işleyebilmesinin koşullarından bir tanesinin de kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi için gerekli olan etkin bir vergi sisteminin kurulması olduğu (Çağan, 1980: 130) dikkate alındığında, vergilerin bireyler açısından demokrasinin bir bedeli olarak nitelendirilmesi mümkündür (Schumpeter, 1991: 100).

Gelişmiş demokrasilerde hükümetlerin vergilendirmeye ilişkin kararları vatandaşları ile yapmış oldukları mali pazarlığın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Brautigam, 2008: 12). Pazarlığın bir tarafında olan hükümetler yapacakları harcamaları finanse edecek olan geliri farklı biçimlerdeki vergilerle vatandaşlarına zorlarken, diğer tarafta yer alan vatandaşlar da ödedikleri vergilerin nasıl toplandığını, nerede kullanılacağını ve uygulanan kamu politikalarının etkinliğini sorgulamak istemektedirler. Zira hükümetler, kamu hizmetlerini büyük ölçüde vergiler yoluyla finanse ettiklerinden, vergilerin nasıl toplanacağı ve nerelere harcanacağı hususunda vatandaşlara daha fazla söz hakkı tanımak zorunda kalmaktadırlar. Bu zorunluluk, hükümetleri vatandaşlar karşısında daha şeffaf ve hesap verebilir kılarak, etkin kamu politikaları üretilmesine hizmet ederek ve vergi uyumunu güçlendirerek toplumun demokratik gelişimine katkı sağlamaktadır (Prichard, 2014: 9). Buradan hareketle, vergilendirme düzeyinin, dolayısı ile vergi gelirlerinin kamu gelirleri içinde yüksek paya sahip olmasının demokrasi için arzu edilen bir durum olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, demokrasinin gelişmişlik düzeyi de daha yüksek vergi gelirleri için motive edici bir faktördür. Zira mali sözleşme çerçevesinde daha önce de ifade edildiği gibi, vergi gelirlerinin payının yüksekliği vatandaşları kural koyucular karşısında söz sahibi konumuna getirmekte ve demokrasinin bir diğer bileşeni olan muhalefet etme gücünü arttırmaktadır.

Vergilendirme ve demokrasi arasındaki ilişki temsiliyet kavramı bağlamında siyasi rejimler çerçevesinde de ele alınabilir. Birbirinin zıttı gibi görünen iki siyasi rejimden bahsedilebilir. Bu rejimler, demokrasi ve otokrasidir. Demokrasilerde olduğu gibi bazı durumlarda seçim süreçleri olsa bile otokrasi rejimi temsiliyetin oldukça zayıf olduğu, prensip olarak diğerleri üzerinde tek bir kişinin veya çok az sayıda kişinin hükmetme ve güç kullanma yetkisine sahip olduğu bir rejim tipidir (Mutascu, 2011: 343). Demokrasi, otokrasilere göre vergi reformlarının gerçekleştirilmesinde ve vergi gelirlerinde artış sağlayacak bir vergi sisteminin tasarlanmasında daha uygun bir siyasi sistemdir. Çünkü otokratik yapılarda vergi

ödemeleri sosyal sözleşmenin bir sonucu olmaktan çok, siyasi gücün vatandaşlar üzerindeki baskılarının bir sonucudur (Ehrhart, 2009: 4). Dolayısıyla, böyle bir ortamda gücün muhafazası ve bu gücün elit baskı grupları ile paylaşılabilmesi için ihtiyaç duyulan daha fazla gelir tek taraflı bir şekilde siyasi irade tarafından topluma dikte edilebilmektedir. Diğer taraftan, elit baskı gruplarının etkisiyle siyasi irade bu kişi ya da gruplara özel bir takım vergi ayrıcalıkları da tanıyabilmektedir. Oysa demokrasiler, çeşitli grup ve sektörlere istisna ve muafiyet gibi vergi ayrıcalıkları tanınması suretiyle kamu gelirleri içinde vergi gelirlerini azaltacak ölçüde eylemde bulunan baskı gruplarının daha az etkisi altındadırlar (Mutascu, 2011: 348).

Acemoğlu ve Robinson (2006)'a göre otokrasiler bir zenginler diktatöryası görünümünde iken, demokrasiler yoksul ve orta gelir sınıfının hükümranlığını yansıtmaktadır. Zenginler vergilendirme yoluyla refahın yeniden dağıtımına karşı çıktıkları için, otokrasilerde vergi gelirlerini yükselterek kamu sektörünü büyütecek reformlar politika gündeminde pek fazla yer almamaktadır. Kamunun, vergilendirme düzeyindeki genişleme nedeniyle büyümesinin demokrasi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olup olmadığı, vergilerle finanse edilecek kamu harcamalarının birim maliyetindeki değişim (artan kamu harcamalarının vatandaşların vergi yüklerini artırıp arttırmayacağı) ile yakından ilişkilidir. Eğer kamu harcamaları ile orantılı bir vergilendirme yapılmazsa, bireyler temsiliyetsiz bu vergilendirmeye aşırı tepki göstermezler. Fakat kamu harcamalarındaki artış bireylerin vergi yüklerini arttırırsa, farklı bir ifadeyle, kamu harcamalarının birim maliyeti yükselirse bireyler bu değişime aşırı tepki verirler ve bu tepki ise hükümetlerin vatandaşlarına karşı daha hesap verebilir olması gerekliliğini ortaya çıkarır (Ross, 2004: 47). Kamunun vergi gelirlerindeki artış ile büyümesinin demokrasinin ilerlemesine katkı sağlayacağını ortaya koyan bu yaklaşım, Acemoğlu ve Robinson (2006) tarafından ortanca seçmen teorisi[1] (the median voter theory) çerçevesinde farklı şekilde ele alınmaktadır. Yazarlara göre, demokrasinin gelişmesi de kamu sektörünü büyütmektedir. Şöyle ki, ileri demokrasilerde gelirin vergilendirme yoluyla yeniden dağıtılmasını talep eden ortanca seçmen ülkedeki vergilendirme düzeyinin artmasına öncülük etmektedir.

Öte yandan, demokrasilerde meşru siyasi güç halk tarafından şekillendirilirken, otokrasilerde bu güç elitlerin elindedir (Acemoğlu ve Robinson, 2008: 287-288). Demokrasilerde hükümetler vatandaşların talepleri doğrultusunda hesap verilebilirlik kısıtı altında güç kullanırken, otokratik rejimlerde çok küçük elit

[1] Demokratikleşmeyle birlikte, ortanca seçmenin vergilendirme düzeyinde ve kamu harcamalarında artış yaratacak biçimde gelirin yeniden dağıtılması taleplerine (Alesina ve Rodrik, 1994; Boix, 2001) oy kullanma hakkının genişlemesine (Richard ve Meltzer, 1981) ve çıkar gruplarının artışına bağlı olarak kamu sektörünün büyüdüğünü ileri sürmektedir.

gruplara yönelik bir hesap verilebilirlik söz konusudur. Bu durum ise farklı birçok konuda olduğu gibi vergilendirme kararlarında da karar vericilerin özel taleplere daha kolay cevap vermelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla, otokratik rejimlere kıyasla demokrasilerde devlet toplumun refahına daha fazla odaklanmaktadır. Aşırı ölçüde politize olmuş vatandaşların vergilendirmeye yönelik tepkileri de hükümetleri daha fazla hesap verebilir olmaya zorlayarak temsil gücünü ve meşruiyetini arttırmaktadır (Moore, 2007: 18; Fjeldstad ve Moore, 2008: 35).

Vergilendirme ile demokrasi ilişkisine yönelik diğer bir yaklaşıma göre, vergilendirme düzeyinin genişlemesi, yolsuzluğun olmaması, bürokrasi kalitesinin ve hesap verilebilirliğin yüksek olması olarak tanımlanan hükümet kalitesini arttırarak demokrasiye pozitif katkı sağlamaktadır. Burada, bürokrasi kalitesi ile politik baskılardan etkilenmeme ve kamu yönetimin etkin işleyişi, hesap verilebilirlik ile de hükümetin halka karşı sorumlu olması, özgür, adil ve açık seçimler yoluyla hükümetin hesap vermesi, bağımsız yargı, sivil özgürlüklerin genişletilmesi ve korunması için gerekli kurumsal ve yasal teminatların verilmesi ifade edilmektedir (Baskaran ve Bigsten, 2013: 92-95). Dolayısı ile bu bakış açısına göre, vergilendirme düzeyindeki artış sonucunda ülke ekonomisinin mali kapasitesinin genişlemesi hükümet kalitesinin tüm bileşenlerinde iyileşmeler ortaya çıkarmakta, böylece vatandaş ve devlet ilişkisini (uyumunu) güçlendirerek demokrasi seviyesini yükseltmektedir (Moore, 2007: 16; Rajkumar ve Swaroop, 2008: 96; Altunbaş ve Thornton, 2011: 3-4; Pichard vd., 2014: 7). Konu ile ilgili farklı bir tartışma da, demokrasinin vergi ahlakı ve vergi uyumu ile ilişkisi çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Buna göre, demokrasilerde hükümetin ve kamu hizmetlerinin kalitesinin yüksek olması, yüksek temsiliyet gücü ve özgürlüklerin geniş olması, vatandaşların vergi uyumunu yükselterek vergi gelirlerini artırmaktadır (Wintrobe, 1990: 582; Feld ve Frey, 2002: 91; Frey ve Torgler, 2007: 152; Torgler, 2007: 41).

Bununla birlikte, teorik literatürde otokrasilerin de yüksek vergi geliri yaratma kapasitesine sahip olduğunu ileri süren görüşler mevcuttur. Bu yaklaşıma göre, otokrasilerde yüksek vergi gelirleri demokrasilerde olduğu gibi sosyal sözleşmenin değil, mutlak güç sahiplerinin bu güçlerini koruyabilmek için toplum üzerinde yarattıkları baskının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (McGuire ve Olson, 1996: 76). Demokratik sistemlerde vatandaşlar ödedikleri vergilerin daha kaliteli kamu hizmeti ve geniş özgürlükler olarak kendilerine geri döndüğüne inandıkları ölçüde sisteme sadakat gösterirler. Otokratik yapılarda ise sadakat, mutlak güç sahipleri ile vatandaşlar arasındaki güç mesafesine bağlıdır. Bu mesafenin korunabilmesi ise daha çok baskı ve savunma harcamasını, dolayısı ile daha yüksek kamu gelirini (vergi geliri) gerektirmektedir (Garcia ve Haldenwang, 2015: 4). Bu şekilde, mutlak güç uygulamalarını artırdığından, otokratikleşme düzeyindeki artışa paralel olarak vergi gelirleri de artmaktadır.

Diğer bir husus, vergi dışı gelirler ve demokrasi ilişkisidir. Kamu harcamalarının büyük oranda vergilendirme ile finanse edildiği ülkeler ile kamu harcamalarının doğal kaynaklardan elde edilen kira gelirleri ve dış yardımlar gibi vergi dışı gelirler ile finansmanının sağlandığı ülkelerde kural koyucuların davranış biçimleri de farklılık sergilemektedir. Kamu gelirlerinin önemli bir kısmının vergi dışı gelir unsurlarından sağlanması vergilendirmenin yüksek olduğu duruma kıyasla vatandaşlara daha az mali külfet yüklemektedir. Vatandaşların vergi gibi ciddi bir mali yük ile muhatap kılınmadıkları bu durumda kural koyucular tarafından politika yapım sürecinde kendilerine çok fazla söz hakkı tanınmamaktadır. Dolayısı ile doğal kaynak gelirleri ve dış yardımlar gibi vergi dışı gelirlerin yüksek olduğu ülkelerde demokrasi gelişememekte, otokratik yapılar güçlenmekte ve vatandaşların seçim ve temsil edilme süreçlerine katılımları zayıflamaktadır (Baskaran, 2014: 287).

Gerek teorik yaklaşım ve gerekse batılı çağdaş demokrasilerin gelişim süreçleri birlikte değerlendirildiğinde, vergilendirme düzeyi ile demokrasi arasında yakın ve karşılıklı bir ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde söz konusu ilişkinin ortaya konması için yapılan ampirik çalışmaların bulgularına bakıldığında ise kesin bir fikir birliğinin olmadığı görülmektedir. Bu çalışmada, ampirik araştırmalarla kesin bir şekilde ortaya konamamış olan vergilendirme ve demokrasi ilişkisi gelişmekte olan ülkeler için araştırılmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde demokrasi ile vergilendirme arasında herhangi bir nedensellik ilişkiden söz etmek mümkün müdür? sorusuna cevap bulmak çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Çalışma şu şekilde tasarlanmıştır: Araştırma konusu ile ilgili tanıtıcı nitelikte bilgilerin verildiği giriş kısmının ardından ikinci bölümde, vergilendirme ve demokrasi konusunda kavramsal ve teorik yaklaşımlara değinilmiştir. Üçüncü bölümde, söz konusu ilişkiye yönelik daha önceden yapılmış çalışmaların yer aldığı ampirik literatüre yer verilmiştir. Analizde kullanılan veri seti ve yöntemin tanıtıldığı dördüncü bölümü, tanımlayıcı istatistikler ve önsel bulguların sunulduğu beşinci bölüm takip etmiştir. Altıncı bölümde analiz bulguları tartışılmış, yedinci ve son bölümde ise genel bir değerlendirme yapılarak iktisadi bazı önerilerde bulunulmuştur.

3. Vergilendirme ve Demokrasi: Ampirik Literatür

Vergilendirme ve demokrasi arasındaki ilişki teorik literatürde oldukça uzun zamandır tartışılmakla birlikte, ampirik literatür incelendiğinde fazla sayıda çalışmanın olmadığı dikkat çekmektedir. Bu durum, özellikle yerli literatürde daha belirgin şekilde göze çarpmaktadır. Zira, yerli literatürde bir anket[2] çalışması

[2] "Vergi, Temsiliyet ve Demokrasi İlişkisi Üzerine Türkiye'de Vatandaşların Algıları" bkz. (Zenginobuz vd., 2010).

haricinde konu ile ilgili ampirik çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla, gelişmekte olan ülkelerde vergilendirme ve demokrasi ilişkisinin araştırıldığı bu çalışmanın, aynı zamanda yerli literatürde olduğu belirtilen boşluğa da katkı yapması beklenmektedir.

Vergilendirme ile demokrasi arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı çalışmalar konuyu devlet ve toplum arasındaki gelir pazarlığı ile şekillenen mali sözleşme bağlamında ele almaktadır. İlgili çalışmaların temel iddiası; vergilendirmenin, hükümetleri vatandaşlarına karşı daha hesap verilebilir kılarak, vatandaşların karar alma süreçlerine katılım ile muhalefet etme imkânlarını artırarak demokrasinin gelişmesine neden olduğu yönündedir. Ross (2004), 1991-1997 dönemini kapsayan ve 113 ülkeden oluşan geniş bir ülke paneliyle yaptığı yatay kesit regresyon testinde, vergilerin hükümetler tarafından arttırılması durumunda daha demokratik bir hükümet yapısı altında buna rıza gösterildiği ve demokrasi taleplerinin arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Fjeldstad (2004), Güney Afrika için yaptığı çalışmada, hükümetlerin vatandaşların talepleri doğrultusunda davranmaları halinde, vatandaşların yönetime olan güvenlerinin ve vergi ödeme eğilimlerinin arttığını tespit etmiştir. Benzer şekilde, Cummings vd. (2005), de vatandaşların hükümetlerin mali sözleşmeye uygun davrandıklarına inanmaları halinde vergi ödeme eğilimlerinin yükseldiğini belirlemişlerdir. 2002-2008 dönemine ait verileri kullanarak farklı gelişmişlik düzeyine sahip 51 ülkede vergilendirme ile demokrasi ilişkisini araştıran Mutascu (2011)'ya göre, hem güçlü demokrasinin hem de güçlü otokrasinin varlığı vergi gelirleri üzerinde pozitif etki yaratmaktadır. Bu durum, güçlü demokrasilerde sosyal sözleşme ilkesi ile yani kamu hizmetlerinin kaliteli olduğuna inanan vatandaşların daha fazla vergi ödemeyi kabul etmeleri ile açıklanırken, güçlü otokrasilerde ise vatandaşların daha fazla vergi ödemeye zorlanmaları ile açıklanmaktadır.

Geleneksel görüşe göre, yüksek düzeyde bir vergilendirme müdahaleci devlet yapılarının bir ürünüdür. Bunun aksine modern yaklaşım, vergilendirmenin hükümet ve bürokrasi kalitesini etkileyerek demokratikleşmeye katkı sağladığını ileri sürmektedir. Yatay kesit veriler ile 151 ülke örneğinde hükümet kalitesinin belirleyicilerini araştıran La Porta vd. (1999), gelişmiş ekonomilerde yüksek düzeyde vergilendirmenin hükümet kalitesinin önemli bir belirleyicisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bird vd. (2008), hükümetin hesap verebilirliğinin, muhalefet edebilme imkânlarının ve yolsuzluğun vergi gayreti (tax effort) üzerindeki etkisini incelemiş ve bu üç faktörün de vergi gayreti üzerinde istatistiksel olarak anlamlı olan pozitif bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Bu sonuçlardan hareketle yazarlar, vatandaşların taleplerinin karşılanmasının ve hükümetlerin topluma karşı sorumlu olmasının vergi gayretini, dolayısı ile vergi gelirlerini artıracağını ifade etmişlerdir. Baskaran ve Bigsten (2013), 31 sahra altı Afrika ülkesinin 1990-2005 dönemini kapsayan yıllık verilerini kullanarak, ülkelerin mali kapasitesi (vergi gelirleri / GSYİH) ile hükümet kalitesi (bileşenleri; yolsuzluk,

bürokrasi kalitesi, hesap verilebilirlik) arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Analiz sonuçları, mali kapasite genişledikçe yolsuzlukların azaldığını, bürokrasi kalitesi ile hesap verilebilirlikteki ilerlemeye bağlı olarak demokratik gelişmişlik seviyesinin arttığını ortaya koymuştur.

Vergilendirme ile demokrasi ilişkisini ortanca seçmen teorisi bağlamında ele alan çalışmalar da söz konusudur. Demokratik ülkelerde ortanca seçmen davranışlarının kamu sektörünün büyüklüğü üzerindeki etkisini inceleyen Richard ve Meltzer (1981), düşük gelirlilerden oluşan ortanca seçmenin vergilendirme yoluyla gelirin yeniden dağıtılmasını talep etmesinden ve seçimlerde oy kullanma alanlarını genişletmesinden ötürü, demokrasinin vergi gelirlerini artırarak kamu sektörünü büyüttüğünü belirlemişlerdir. Demokrasilerde baskı gruplarının davranışları ile kamu büyüklüğünü araştıran Mueller ve Murrell (1986), baskı gruplarının sayısının artmasının ve ortanca seçmenin gelirin yeniden dağıtılması taleplerinin bir sonucu olarak kamu sektörünün büyüdüğünü bulmuşlardır. Benzer bir görüş, farklı gelişmişliğe sahip ülkeler için yaptığı çalışmada Boix (2001) tarafından paylaşılmıştır. Buna göre, sürekli büyüyen bir ekonomide kamu sektörü de büyümektedir. Özellikle demokrasilerde gözlenen bu durumun nedeni ise gelirin yeniden dağıtımına yönelik seçmen davranışlarıdır.

Bazı çalışmalar ise demokrasi düzeyinde yaşanan ilerlemelerin vatandaşların vergiye gönüllü uyumunu ve vergi ahlakını yükseltmek suretiyle de vergilendirme düzeyini arttırdığını iddia etmektedir. Feld ve Frey (2002)'in 26 İsviçre kantonunda anket yöntemi ile yaptıkları araştırmaya göre, ileri demokrasiler baskıcı uygulamalarda bulunmadıklarından, vatandaşların devlete olan güveni ve vergiye gönüllü uyumu daha yüksek olmaktadır. Benzer bir bulgu da Frey ve Torgler (2007) tarafından elde edilmiştir. Buna göre, ileri demokrasilerde bürokrasi kalitesi yüksek, yolsuzluk düzeyi ise düşük olduğundan, vergi ahlakı ve vergiye gönüllü uyum daha yüksektir. Vergi gelirlerinin belirleyicilerini araştıran Bird vd. (2014), gelişmekte olan ülkelerde sivil özgürlüklerin, siyasal hakların, siyasi istikrarın ve hukukun üstünlüğünün, Dioda (2012), Latin Amerika ve Karayipler'de sivil özgürlükler ile siyasi istikrarın, Castro ve Camarillo (2014) ise 34 OECD ülkesinde sivil özgürlüklerin vergi gelirlerini pozitif yönde etkilediğini tespit etmiştir.

Vergilendirme ile demokrasi arasında yakın bir ilişkinin olduğunu iddia eden araştırmaların aksine, söz konusu değişkenler arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını ya da negatif yönlü ilişki olduğunu ileri süren çalışmalara da rastlamak mümkündür. McGuire ve Olson (1996), demokrasilere göre otokrasilerde vergi gelirlerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Cheibub (1998), farklı siyasal rejimlerin (demokrasi ve otokrasi) vergilendirme üzerindeki etkisini 108 ülkenin 1970-1990 dönemi için araştırmıştır. Panel regresyon ve sabit etkiler model

tahmini ile yaptığı analizde, gelir pazarlığının ve temsil gücünün zayıf olduğu ya da hiç olmadığı otokrasilerde vergi geliri yaratma kapasitesinin demokrasilerle hemen hemen aynı düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Demokrasi ile kamu büyüklüğü ilişkisini ele alan Tonizzo (2008), güçlü demokrasiye sahip ülkelerde kamu büyüklüğünün, dolayısı ile vergi gelirlerinin düşük olduğunu belirlemiştir. Demokratikleşmenin bir göstergesi olan temsiliyet düzeyinin vergilendirmeye etkisini araştıran Timmons (2010), temsiliyet düzeyinin artmasının vergi gelirlerini anlamlı ölçüde etkilemediğini tahmin etmiştir. Profeta vd. (2013) tarafından gelişmekte olan 38 ülke için yapılan çalışmada, vergi gelirleri ile sivil özgürlükler arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Ziari ve Rahemi (2013), düşük, orta ve gelişmiş demokrasiler olarak sınıflandırdıkları 23 ülkenin 2006-2011 dönemi verileri ile yaptıkları regresyon sınamasında, vergi gelirlerinin demokrasi üzerindeki etkisinin yüksek ve orta düzeyde demokratik gelişmişliğe sahip ülkelerde pozitif, demokrasi seviyesinin düşük olduğu ülkelerde negatif olduğunu bulmuşlardır. Prichard vd. (2014) ise vergilendirme düzeyi ile demokrasi ilişkisinin karmaşık (bazen pozitif) ve doğrusal olmayan bir görünüme sahip olduğunu belirlemişlerdir.

Daha önce de değinildiği üzere yerli literatürde vergilendirme ve demokrasi ilişkisine yönelik Zenginobuz vd. (2010) tarafından yapılan bir anket çalışması haricinde ampirik çalışmaya rastlanmamıştır. Türk halkının vergilendirme, temsiliyet ve demokrasi üzerine algılarının ölçüldüğü çalışmada, vergilendirme ve demokrasi arasında karşılıklı ilişkinin olduğunu ortaya koyan bulgulara ulaşılmıştır. Şöyle ki, vatandaşlar, ödemiş oldukları vergilerin karşılığında ülke yönetiminde etkili olma hakkına sahip olduklarını düşünmektedirler. Vergi sisteminin ve kamu hizmetlerinin mevcut haliyle kaldığı, ancak zorla vergi alınmadığı durumda vatandaşlar, gelirlerinin ortalama %10.7'sini gönüllü biçimde vergi olarak ödemeye razı olmakla birlikte, vergi sisteminin adil ve kamu hizmetlerinin taleplerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi halinde ödenmeye razı olunan vergi oranı ciddi bir düzeyde artarak %16'ya yükselmektedir. Araştırmacılar tarafından bu artış, vatandaşların demokratik haklarda sağlanan iyileşmelerin maliyetine katlanmaya hazır oldukları şeklinde yorumlanmıştır.

4. Veri Seti ve Ekonometrik Yöntem

Bu çalışmada gelişmekte olan ülkelerde vergilendirme düzeyi ve demokrasi[3] arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bilindiği gibi, ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre

[3]Ülkelerin demokratik gelişmişlik düzeyi uluslararası bazı kurum, kuruluş veya vakıflar tarafından bir takım ölçütler dikkate alınarak oluşturulan demokrasi endeksleri ile ölçülmektedir. Bununla birlikte, söz konusu kuruluşların endeksleri hazırlarken kullandıkları veri kaynakları arasında anket çalışmaları önemli bir ağırlığa sahiptir. Dolayısı ile bu durum, anket yöntemi ile gerçekleştirilen birçok çalışmada karşılaşılabilen sübjektiflik riskini beraberinde getirmektedir. Böylesi bir riskin ülkelerin demokratik

sınıflandırılması Birleşmiş Milletler (UNDP), Dünya Bankası (WB) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi bazı uluslararası kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Bununla birlikte, bu çalışmada IMF[4] tarafından yapılan gelişmişlik sınıflandırması esas alınmıştır. Gelişmekte olan 60 ülke (Tablo 1'de verilmektedir) için yapılan ve 2006-2012 dönemini kapsayan analizde kullanılan değişkenler aşağıda detaylı bir şekilde açıklanmaktadır.

Vergilendirme Düzeyi: Vergilendirme; devletinin egemenlik gücüne dayanarak yeni vergi koyması, mevcut vergi türlerinin sayısını arttırması veya değiştirmesi, yeni vergi kaynaklarına yönelmesi ya da vergi oranlarını farklılaştırması şeklinde gerçekleşmektedir. Vergilendirme düzeyi, uygulamalı araştırmalarda genellikle toplam vergi gelirlerinin gayri safi yurtiçi hasılaya oranı (GSYİH) ile ölçülmektedir. Bu oranın artması vergilendirme düzeyinin arttığı şeklinde yorumlanmaktadır. Bu çalışmada da literatür takip edilerek, vergilendirme düzeyinin ölçülmesinde vergi gelirlerinin GSYH'ya oranı dikkate alınmıştır. OECD Statistics (2014) ve Dünya Bankası (2014)'ndan temin edilen veriler doğal değerleri ile kullanılmıştır. (Vergilendirme Düzeyi $_{\text{(Vergi Gelirleri / GSYİH)}}$).

Sivil Özgürlükler ve Siyasal Haklar: Freedom House tarafından hazırlanan bu endekste sivil özgürlükler (CL); hukukun üstünlüğünün yanı sıra herhangi bir devlet müdahalesi olmaksızın bireylerin ifade ve inanç özgürlüğüne, örgütlenme hakkına ve kişisel özerkliğe sahip olabilmelerini ifade etmektedir. Siyasal haklar (PR)ise, bireylerin, seçimlerde özgür şekilde oy kullanabilme, kamu görevi için rekabet edebilme, siyasi parti ve organizasyonlara katılabilme ve seçmene karşı sorumlu olan siyasi temsilcilerini seçebilme haklarına sahip olmaları biçiminde tanımlanmaktadır. (1) ve (7) arasında değerlere sahip olan siyasal haklar ve sivil özgürlükler endeksinde (1), en özgür (en demokratik), (7) ise en özgür olmayan (en otokratik) ülkeleri temsil etmektedir. Dolayısı ile burada, ülkelerin demokrasi düzeyleri ile endeks değeri arasında negatif yönlü ilişki söz konusudur. Endeks değerindeki artış, sivil özgürlükler ve siyasal haklarda kısıtlamaların ortaya çıktığı (ya da arttığı), yani demokrasinin gerilediğini, endeks değerindeki düşüş ise demokrasinin geliştiğini göstermektedir. (Demokrasi$_{\text{(siyasal haklar)}}$, Demokrasi$_{\text{(sivil özgürlükler)}}$).

EIU Demokrasi Endeksi: The Economist Intelligence Unit (EIU), *özgür ve adil seçimler* ile *sivil özgürlüklerin* demokrasi için zorunlu koşullar olduğunu

---

gelişmişlik düzeyinde de sübjektif değerlendirmelere yol açabileceği düşüncesi ile çalışmada tek bir demokrasi endeksi ile yetinilmeyerek, dört farklı endeks kullanılmıştır.

[4] Ülkeler IMF tarafından, ihracat çeşitlendirmesi (ihracatın hem mal ve hizmet hem de ülke bazında çeşitlendirilmesi), kişi başı gelir ve küresel finansal sistemle bütünleşme derecesi dikkate alınarak gelişmişlik sınıflandırmasına tabi tutulmaktadır.

belirtmekte, fakat bunların *şeffaflık ve etkin yönetim, yeterli siyasal katılım* ve *destekleyici demokratik siyasi kültürle* desteklenmemesi halinde tam ve dayanıklı bir demokrasinin tesisi için yeterli olmayacağını ifade etmektedir. Buradan hareketle söz konusu kuruluş, yukarıda sıralanan beş kriteri dikkate alarak ülkelere ait demokrasi endeksi hazırlamaktadır. EUI tarafından oluşturulan endeks, (1) ile (10) arasında değerler almaktadır. Endeksin (10)'a yaklaşması, ülkelerin demokratikleşme seviyesinde artış olduğu anlamına gelmektedir. (Demokrasi$_{(EIU)}$).

Polity-IV: Ülkelerin siyasi yönetim şekillerinden hareketle oluşturulmaktadır. Daha açık bir şekilde belirtilirse, bu demokrasi endeksinin oluşturulmasında yönetimin (yürütmenin) kalitesini ortaya koyan siyasi rekabet, siyasi katılım ve yönetim üzerindeki kısıtlamalar gibi bazı ölçütler değerlendirilmektedir. (-10) (tam otokrasi) ile (+10) (tam demokrasi) arasında değer alan endeksin değerinin artması, ülkelerin demokrasi düzeyinin arttığını göstermektedir. Endekse ait veriler Marshall vd. (2013)'den sağlanmıştır. (Demokrasi$_{(Polity-IV)}$).

Tablo 1: Çalışmaya Dâhil Edilen Ülkeler

Türkiye	Umman	Paraguay	Kosta Rika	Çin
Azerbaycan	Namibya	Peru	Bostvana	Cape Verde
Bahreyn	Trinidad ve Tobago	Romanya	Surinam	Sierra Leone
Bangladeş	Pakistan	Rusya	Makedonya	Katar
Bosna Hersek	Macaristan	Venezuela	Güney Afrika	Litvanya
Bulgaristan	Malezya	Sırbistan	Belarus	Mali
Hırvatistan	Meksika	El Salvador	Şili	Senegal
Endonezya	Mısır	Tunus	Brezilya	Ermenistan
Filipinler	Nijerya	Arjantin	Bolivya	
Gürcistan	Panama	Ukrayna	Honduras	
Moldova	Sri Lanka	Nepal	Angola	
Hindistan	Jamaika	Ekvator	Gana	
Kolombiya	Dominik Cum.	Lübnan	Fas	

Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı 60 gelişmekte olan ülkede vergilendirme düzeyi ve demokrasi ilişkisinin tahmin edilmesinde panel veri analizi yaklaşımından yararlanılmıştır. Uzunlamasına veya yatay kesit zaman serisi verileri şeklinde de ifade edilebilen panel veri, ülke, firma ve hane halkı gibi birimlere ait zaman serisi gözlemlerinin yatay kesit formda bir araya getirilmesi ile oluşan veri setidir (Hsiao, 2003: 1; Hsiao, 2006: 1). Zaman serisi ve yatay kesit gibi iki boyuta sahip olması nedeniyle panel veri, bireysel farklılıkları kontrol etme, gözlem sayısının fazlalığına bağlı olarak tahminin güvenilirliğini artıran daha fazla serbestlik derecesine sahip olma ve karmaşık modellerin tahminine imkan sağlama (Gujarati, 2003: 637-638; Gujarati ve Porter: 2009: 592; Baltagi, 2010:6-8) gibi avantajlar nedeniyle literatürde geniş kullanım alanına sahiptir. Genel bir panel veri modeli aşağıdaki gibi gösterilebilir:

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \delta_{kit} X_{kit} + ... + \delta_{kit} X_{kit} + \mu_{it} \quad (1)$$

(1) numaralı denklemdeki (i); ekonomik birimleri (ülkeler, firmalar ve hane halkları vb.), yani modelin yatay kesit boyutunu, t; modelin zaman serisi boyutunu, N; modelde yer alan ekonomik birimlerin sayısını, T; her bir birime ilişkin gözlem sayısını ve K; modelde yer alan bağımsız değişkenlerin sayısını ifade etmektedir. Son olarak μ_{it} ise i'inci birimin t dönemindeki hata terimi olup, tüm birim ve zaman için bağımsız olduğu ve $\eta_{it \sim IN}$ $(0,\delta^2)$ şeklinde dağılım sergilediği kabul edilmektedir (Maddala, 2001: 574). İki değişken arasındaki nedensel ilişkinin tahmini için öncelikli olarak, değişken serilerinin durağan olup olmadıklarının incelenmesi önemlidir. Zira durağan olmayan serilerin kullanılması durumunda değişkenler arasındaki gerçek ilişkiyi yansıtmayan sahte regresyon (spurious regression) sorunu ortaya çıkmaktadır (Granger ve Newbold, 1974: 111). Bu çalışmada, serilerin durağan olup olmadığı Levin, Lin ve Chu (LLC), Im, Peseran ve Shin (IPS) ile Hadri tarafından geliştirilen durağanlık testleri ile belirlenmiştir. Durağanlık testinin ardından nedensellik ilişkisinin tahminine geçilmiştir. İlişkinin araştırıldığı değişkenler için ilk olarak bir panel VAR modeli oluşturulmuş, HQ (Hannan-Quin), LR (Log Likelihood), FPE (Final Prediction Error), AIC (Akaike Information Criterion) ve SIC (Schwarz Information Criterion) testleri ile bu modelin optimal gecikme uzunluğu belirlenmiştir. Son olarak, panel Granger nedensellik yaklaşımı ile tahmin yapılmış ve hesaplanan F istatistiğinin anlamlılığına bakılmak suretiyle değişkenler arasında nedensellik ilişkisi olup olmadığı kararı verilmiştir.

5. Tanımlayıcı İstatistikler ve Önsel Bulgular

Analizde kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 2'de verilmektedir. İstatistiklerden görüldüğü gibi, ele alınan ülke grubunda 2006-2012 döneminde vergilendirme düzeyi, farklı ifadeyle, vergi gelirlerinin GSYİH'ya oranı, ortalama %17.33, demokrasinin göstergesi olarak tanımlanan siyasal haklar, sivil özgürlükler, Polity-IV ve EUI endeksleri ise sırası ile ortalama 3.28, 3.17, 5.05 ve 5.59 olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, Tablo'nun (V) ve (VI) numaralı sütunlarında izlenebildiği gibi, söz konusu ülkeler arasında %37.33 ile en yüksek vergilendirme düzeyine sahip ülke Arjantin iken (2012 yılında), vergilendirme düzeyinin en düşük olduğu ülke ise %1.10 ile (2012 yılında) Bahreyn'dir. Yine, bu iki ülke demokratik gelişmişlik bakımından karşılaştırıldığında, Arjantin'in orta-üstü bir demokratik gelişmişliğe, Bahreyn'in ise oldukça düşük demokratik gelişmişliğe sahip bir ülke olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla, ilgili istatistiklerin vergilendirme düzeyi ile demokrasi arasında pozitif yönlü bir ilişkiye işaret ettiği söylenebilir.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler

	Ortalama (I)	Maksimum (II)	Minimum (III)	Std. Sapma (IV)	Arjantin (V)	Bahreyn (VI)
					2012 İstatistikleri	
Vergilendirme Düzeyi (Vergi Gelirleri/GSYİH)	17.33	37.33	1.10	6.59	[37.33]	[1.10]
Demokrasi (Siyasal Haklar)	3.28	7	1	1.73	[2]	[6]
Demokrasi (Sivil Özgürlükler)	3.17	6	1	1.30	[2]	[6]
Demokrasi (Polity-IV)	5.05	10	-10	5.51	[8]	[-8]
Demokrasi (EUI)	5.59	8.10	2.15	1.52	[6.84]	[2.92]

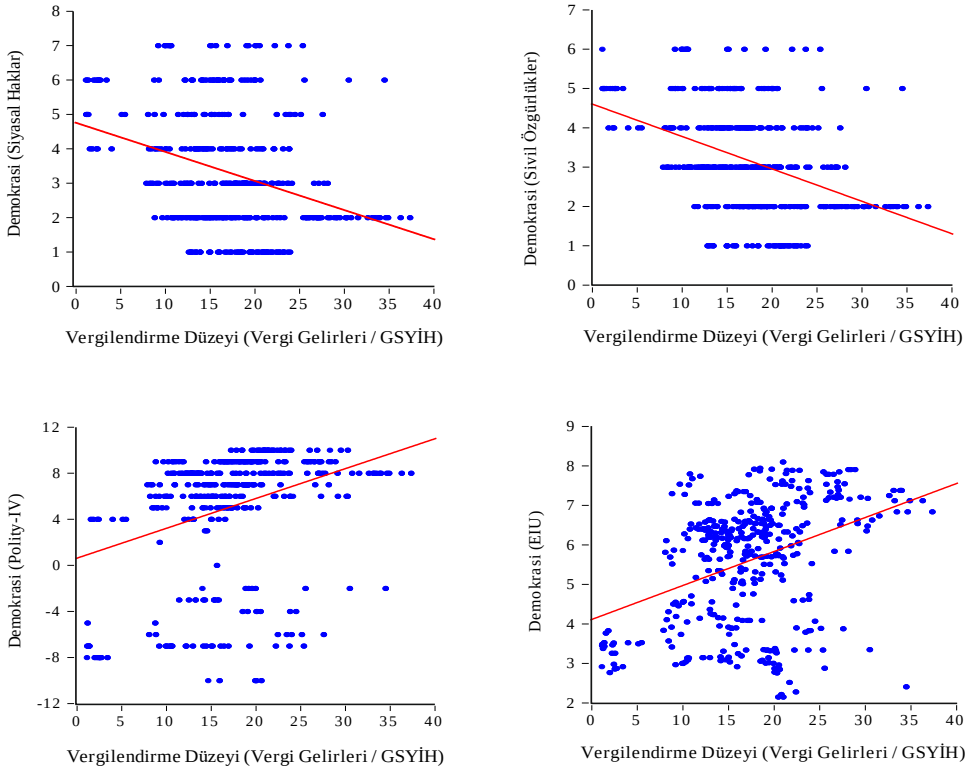
Tanımlayıcı istatistiklerin ardından, vergilendirme düzeyi ile demokrasi ilişkisine yönelik ön bir bulgu elde edebilmek için korelasyon analizi ile serpilme diyagramından yararlanılmıştır. Korelasyon analizi, siyasal haklar ve sivil özgürlükler endeksleri ile vergilendirme düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif bir korelasyon olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, her iki endeksin değerinde gerçekleşecek bir artışın (bu daha önce belirtildiği gibi, sivil özgürlükler ve siyasal haklardaki kısıtlamaların artığı dolayısı ile demokrasinin gerilediği anlamına gelmektedir) vergilendirme düzeyini azaltacağı şeklinde yorumlanabilir. Öte yandan bu sonuçlar, vergilendirme düzeyinin artmasının her iki endeksin değerinde bir azalma yaratacağı, yani demokrasinin ilerlemesine katkı sağlayacağı şeklinde de değerlendirilebilir. Bu bulgulara göre, demokrasi ve vergilendirme düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir. Polity-IV ve EIU endeksleri ile yapılan korelasyon analizi de bu ilişkiyi doğrulamaktadır. Zira, tahmin edilen korelasyon katsayıları sırası ile 0.31 ve 0.37 olup pozitif işaretlidir. Bununla birlikte, vergilendirme düzeyi ile her bir demokrasi endeksi için ayrı ayrı oluşturulan serpilme diyagramlarında regresyon doğrularının yönü ve değişkenlere ilişkin gözlemlerin dağılımı da korelasyon sonuçlarına paralel olarak, gelişmekte olan ülkelerde vergilendirme düzeyi ile demokrasinin pozitif ilişki içinde olduğu konusunda önemli bir fikir vermektedir (Şekil 1).

Tablo 3: Pearson Korelasyon Sonuçları

	Vergilendirme Düzeyi (Vergi Gelirleri / GSYİH)	Demokrasi (Siyasal Haklar)	Demokrasi (Sivil Özgürlükler)	Demokrasi (Polity IV)	Demokrasi (EIU)
Vergilendirme Düzeyi (Vergi Gelirleri / GSYİH)	1.000				
Demokrasi(Siyasal Haklar)	-0.3208	1.000			
Demokrasi(Sivil Özgürlükler)	-0.4159	0.9158	1.000		
Demokrasi (Polity IV)	0.3175	-0.8372	-0.7897	1.000	
Demokrasi(EIU)	0.3714	-0.7314	-0.6872	0.7364	1.000

İki yanlı [t] testine göre, elde edilen bütün korelasyon katsayıları istatistiksel olarak % 1 seviyesinde anlamlıdır.

Şekil 1: Vergilendirme Düzeyi ve Demokrasi İlişkisi

Önsel bulgular arasında son olarak panel regresyon sonuçlarına yer verilmiştir. Regresyon tahmini ile öncelikle, demokrasinin vergilendirme düzeyi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Demokrasi endekslerinin sırası ile açıklayıcı değişken olarak dahil edildiği model tahminlerinden korelasyon analizini destekleyen bulgulara ulaşılmıştır. Öyle ki, siyasal haklar ve sivil özgürlükler endeksinin tahmin katsayılarının istatistiksel olarak %1'de anlamlı ve negatif işarete sahip oldukları görülmüştür. Buna göre, söz konusu iki endeksin değerinde meydana gelecek 1 birimlik düşüş (demokratik gelişme) vergi gelirlerini sırası ile % 1.21 ve % 2.09 kadar artıracaktır. Polity-IV ile EIU endekslerinin tahmin katsayıları da beklendiği gibi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Dolayısı ile bu iki endeksin değerinde ortaya çıkacak 1 birimlik artışın gelişmekte olan ülkelerin vergi gelirleri üzerindeki katkısı sırası ile % 0.38 ile % 1.60'dır. Bu sonuçlardan hareketle, demokrasinin vergilendirme düzeyi üzerinde pozitif etkisinin olduğu ve bu etkinin kullanılan demokrasi endeksine bağlı olarak % 0.38 ile % 2.09 arasında değiştiği söylenebilir (Tablo 4).

Tablo 4: Demokrasinin Vergilendirme Düzeyine Etkisi

Tahmin Denklemi → Vergilendirme Düzeyi$_{(Vergi\ Gelirleri\ /\ GSYİH)}$ = $\alpha_{it} + \beta_{it}$ Demokrasi$_{it}$ +μ_{it}

			p-değeri	Gözlem S.
Vergilendirme Düzeyi $_{(Vergi\ Gelirleri\ /\ GSYİH)}$	=	21.3342 - 1.2158 Demokrasi $_{(Siyasal\ Haklar)}$	(0. 000)	407
Vergilendirme Düzeyi $_{(Vergi\ Gelirleri\ /\ GSYİH)}$	=	23.9981 - 2.0992 Demokrasi $_{(Sivil\ Özgürlükler)}$	(0. 000)	407
Vergilendirme Düzeyi $_{(Vergi\ Gelirleri\ /\ GSYİH)}$	=	15.2771 + 0.3890 Demokrasi $_{(Polity\text{-}IV)}$	(0. 000)	397
Vergilendirme Düzeyi $_{(Vergi\ Gelirleri\ /\ GSYİH)}$	=	8.3473 + 1.6035 Demokrasi $_{(EIU)}$	(0. 000)	407

Regresyon uygulaması ikinci olarak, vergilendirme düzeyinin demokrasi üzerindeki etkisini tahmin edebilmek için gerçekleştirilmiş ve vergi gelirlerindeki % 1'lik bir artışın siyasal haklar ve sivil özgürlükler endekslerinde yaklaşık 0.08 birimlik azalma, Polity-IV ve EUI endekslerinde ise sırasıyla 0.25 ve 0.08 birimlik artış yarattığı izlenmiştir. Elde edilen tüm önsel bulgular değerlendirildiğinde, gelişmekte olan ülkelerde vergilendirme düzeyi ile demokrasinin pozitif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu ifade edilebilir (Tablo 5).

Tablo 5: Vergilendirme Düzeyinin Demokrasiye Etkisi

Tahmin Denklemi → Demokrasi$_{it}$ = α_{it} + β_{it} Vergilendirme Düzeyi$_{(Vergi\ Gelirleri\ /\ GSYİH)}$ + μ_{it}

			p-değeri	Gözlem S.
Demokrasi$_{(Siyasal\ Haklar)}$	=	4.7567 – 0.0846 Vergilendirme Düzeyi $_{(Vergi\ Gelirleri\ /\ GSYİH)}$	(0. 000)	407
Demokrasi$_{(Sivil\ Özgürlükler)}$	=	4.6030 – 0.0824 Vergilendirme Düzeyi $_{(Vergi\ Gelirleri\ /\ GSYİH)}$	(0. 000)	407
Demokrasi$_{(Polity\text{-}IV)}$	=	0.6272 + 0.2591 Vergilendirme Düzeyi $_{(Vergi\ Gelirleri\ /\ GSYİH)}$	(0. 000)	397
Demokrasi$_{(EIU)}$	=	4.1132 + 0.0860 Vergilendirme Düzeyi $_{(Vergi\ Gelirleri\ /\ GSYİH)}$	(0. 000)	407

6. Ampirik Bulgular

Vergilendirme düzeyi ile demokrasi arasındaki nedensellik ilişkisinin tahmin edilebilmesi için öncelikli olarak değişkenler durağanlık sınamasına tabi tutulmuştur. Bunun için, Levin, Lin, Chu (LLC) ve Im, Pesaran ve Shin (IPS) birim kök testlerinden yararlanılmıştır. Tablo 6'dan görüldüğü gibi, seviye değerleri kullanılarak yapılan sınamada tüm değişkenlerin seviyesinde I[0] durağan olduğu belirlenmiştir. IPS testi siyasal haklar ve sivil özgürlük değişkenlerinin durağan olmadığını göstermesine rağmen, LLC testi dikkate alınarak bu iki değişkenin de seviyesinde durağanlığa sahip olduğu kararı verilmiştir. Bu bulgulardan hareketle, değişkenler analizde seviye değerleri ile kullanılmıştır.

Tablo 6: Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Levin, Lin, Chu (LLC)	Im, Pesaran, Shin (IPS)
Vergilendirme Düzeyi$_{(\text{Vergi Gelirleri / GSYİH})}$	-17.1796***	-3.8580***
Demokrasi $_{(\text{siyasal haklar})}$	-10.3444***	0.8675
Demokrasi $_{(\text{sivil özgürlükler})}$	-6.3691***	0.4116
Demokrasi $_{(\text{Polity-IV})}$	-7.1453***	-2.3977***
Demokrasi $_{(\text{EIU})}$	-14.9815***	-2.2000***

***; istatistiksel olarak % 1'de anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 6'da, gelişmekte olan ülkelerde vergilendirme düzeyinin demokrasinin bir nedeni olup olmadığının belirlenebilmesi amacıyla yapılan panel nedensellik uygulaması sonuçları yer almaktadır. Test sonuçlarına göre, vergilendirme düzeyinden siyasal haklar ve Polity-IV demokrasi endekslerine doğru bir nedensellik söz konusu değilken, sivil özgürlükler ile EIU demokrasi endekslerine doğru nedensellik mevcuttur. Bunun yanında, F istatistiğinin değerine ve anlamlılığına bakıldığında, vergilendirme düzeyinin özellikle sivil özgürlükler üzerinde daha güçlü etki yarattığı söylenebilir. EIU ve sivil özgürlükler endekslerinin oluşturulmasında dikkate alınan kriterlerle birlikte değerlendirildiğinde bu sonuç, gelişmekte olan ülkelerde vergilendirme düzeyinin artmasının yönetimde şeffaflığın sağlanmasına, siyasal katılım imkanlarının genişletilmesine ve özellikle demokrasinin temel ilkeleri arasında yer alan hukukun üstünlüğüne, örgütlenme hakkına, ifade ve inanç özgürlüğüne, kısacası sivil özgürlük alanlarının genişlemesine katkı sağlayarak demokrasinin gelişmesinde önemli bir rol oynadığı şeklinde yorumlanabilir. Zira demokratik olmayan ülkelerde vergilendirmenin, dolayısı ile vergi gelirlerinin düşük ve sivil özgürlüklerin önünde ciddi kısıtlamaların olduğu, demokrasinin gelişmiş olduğu toplumlarda ise vergi gelirlerinin yüksek ve özgürlüklerin geniş olduğu düşünüldüğünde, vergisini zamanında ve düzenli ödeyen birey sayısının artmasının (ki bu vergi gelirinin artması anlamına gelmektedir) yukarıda ifade edilen demokratik haklara sahip olma isteğini ve böylece demokratik gelişmeyi beraberinde getirmesi beklenen bir durumdur. Vergilendirme düzeyinin demokrasinin bir nedeni olduğunu gösteren bulgulardan hareketle, gelişmekte olan ülkelerde vergilerin kamu finansmanını sağlamak gibi geleneksel işlevinin yanında, demokrasinin ilerlemesinde kritik öneme sahip faktörlerden bir tanesi olduğu/olabileceği ileri sürülebilir.

Tablo 7: Nedensellik Test sonuçları [Vergilendirme Düzeyi > Demokrasi]

Nedenselliğin Yönü	F-istatistiği	p-değeri	Karar
Vergilendirme Düzeyi $_{(\text{Vergi Gelirleri / GSYİH})}$ > Demokrasi$_{(\text{siyasal haklar})}$	0.6060	0.4372	Neden Değil
Vergilendirme Düzeyi$_{(\text{Vergi Gelirleri / GSYİH})}$ > Demokrasi $_{(\text{sivil özgürlükler})}$	6.0663**	0.0143	Neden
Vergilendirme Düzeyi $_{(\text{Vergi Gelirleri / GSYİH})}$ > Demokrasi $_{(\text{Polity-IV})}$	0.3527	0.5530	Neden Değil
Vergilendirme Düzeyi $_{(\text{Vergi Gelirleri / GSYİH})}$ > Demokrasi $_{(\text{EIU})}$	3.5333*	0.0610	Neden

** ve *; sırası ile istatistiksel olarak % 5 ve % 10'da anlamlılığı ifade etmektedir. Oluşturulan panel VAR modellerinin tamamında optimal gecikme uzunluğu, bilgi kriterleri (AIC, SIC, LR, FPE ve HQ) aracılığı ile (1) olarak hesaplanmıştır.

Nedensellik analizine ikinci olarak, demokrasinin vergilendirmenin bir nedeni olup olmadığının bulunması için başvurulmuş ve bulgular Tablo 8'de verilmiştir. Test sonuçlarına bakıldığında, demokrasi göstergesi bütün değişkenlerden vergilendirme düzeyine doğru bir nedenselliğin olduğu anlaşılmaktadır. Güçlü demokrasinin, siyasi katılım ve rekabetin güçlü, sivil özgürlük alanlarının geniş, kamu yönetiminin etkin ve şeffaf, kamu kurum ve hizmetlerinin yüksek kalitede olduğu ve son olarak, ödedikleri vergilerle kamu harcamalarını finanse eden bireylerin kamu fonlarını kullananlardan hesap sorabildiği bir sistem olarak tanımlanması mümkündür. Bu tanım ve nedensellik bulgularından hareketle, bireylerin sivil özgürlük alanlarının genişlediğine, ödedikleri vergilerin nerelere harcandığı konusunda siyasi temsilcilerden (kamu erkinden) hesap sorabildiklerine, kamu kurum ve hizmetlerinin kaliteli olduğuna inandıkları ölçüde daha çok vergi ödemeye razı olacakları söylenebilir. Öte yandan, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı ekonominin çok ciddi boyutta olduğu ve buna bağlı olarak vergi gelirlerinin istenilen düzeyde olmadığı da bilinmektedir. Bu durumdaki ülkeler, vergi adaletsizliğini ortadan kaldırmaya, vergi uyumunu yükseltmeye, etkin, şeffaf ve denetlenebilir bir vergi sistemi oluşturmaya yönelik ekonomik, yasal ve idari düzenlemeler yoluyla kayıt dışı ekonomi ile mücadele etmekte ve vergi gelirlerini artırmaya çabalamaktadırlar. Bütün bu mücadele yöntemlerinin başarılı olduğu ölçüde vergi gelirlerinin artırılmasında etkili olabileceği kabul edilmekle birlikte, demokratik hak ve özgürlükler alanında sağlanacak ilerlemelerle desteklenmesi durumunda etkinliğinin daha da artabileceği bulgulardan hareketle belirtilebilir. Özetle, gelişmiş ülkelere kıyasla demokratik gelişmişlik düzeyinin daha düşük olduğu gelişmekte olan ülkelerde, demokrasi de vergi gelirlerini, dolayısı ile vergilendirme düzeyini artırma çabalarında önemli etkiye sahip olan araçlardan bir tanesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 8: Nedensellik Test sonuçları [Demokrasi > Vergilendirme Düzeyi]

Nedenselliğin Yönü		F-istatistiği	p-değeri	Karar
Demokrasi (siyasal haklar)	> Vergilendirme Düzeyi (Vergi Gelirleri / GSYİH)	6.2878**	0.0126	Neden
Demokrasi (sivil özgürlükler)	> Vergilendirme Düzeyi (Vergi Gelirleri / GSYİH)	5.1335**	0.0241	Neden
Demokrasi (Polity-IV)	> Vergilendirme Düzeyi (Vergi Gelirleri / GSYİH)	7.6005***	0.0062	Neden
Demokrasi (EIU)	> Vergilendirme Düzeyi (Vergi Gelirleri / GSYİH)	4.0866**	0.0440	Neden

*** ve **; sırası ile istatistiksel olarak % 1 ve % 5'te anlamlılığı ifade etmektedir. Oluşturulan panel VAR modellerinin tamamında optimal gecikme uzunluğu, bilgi kriterleri (AIC, SIC, LR, FPE ve HQ) aracılığı ile (1) olarak hesaplanmıştır.

7. Genel Değerlendirme ve Sonuç

Günümüzün gelişmiş ülkelerine bakıldığında, demokrasinin ve vergilendirme düzeyinin gelişmekte olan ülkelere göre daha ileri bir noktada olduğu herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Dolayısı ile bu durum, ülkelerin demokratik gelişmişlikleri ile vergilendirme düzeyleri arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığı sorusunu akıllara getirmektedir. Batı demokrasilerinin gelişimlerinin vergilendirme ile paralel bir şekilde gerçekleşmiş olması ve ilgili teorik yaklaşımlar bu sorunun cevabını vermektedir. Buna göre, vergilendirme düzeyinin artması hükümetleri daha şeffaf ve hesap verebilir olmaya zorlayarak, bireysel hak ve özgürlük alanlarını genişleterek demokrasinin gelişmesine katkı sağlarken, demokratik hak ve özgürlüklerdeki ilerlemeler de vergi toplamanın etkinliğini ve meşruiyetini yükseltmektedir. Demokrasi ile vergilendirmenin karşılıklı etkileşim içinde olduğunu varsayan bu teorik görüşün gelişmekte olan ülkeler açısından da geçerli olduğunun söylenmesi mümkün müdür? sorusuna bir cevap bulmanın temel amaç olarak belirlendiği bu çalışma gelişmekte olan 60 ülke örneğine odaklanmaktadır. Söz konusu ülkelerin 2006-2012 dönemini kapsayan yıllık verilerinin kullanıldığı analizde vergilendirme düzeyi, vergi gelirlerinin GSYİH'ya oranı ile hesaplanmıştır. Ülkelerin demokrasi düzeyinin belirlenmesinde ise Freedom House tarafından hazırlanan sivil özgürlükler ve siyasi haklar, The Economist Intelligence Unit tarafından hazırlanan (EIU) ile Marshall ve diğ (2013)'nden temin edilen Polity-IV endeksi gibi dört farklı endeksten yararlanılmıştır. Panel nedensellik analizinden önce, korelasyon ve panel regresyon testi yapılarak, vergilendirme düzeyi ile demokrasi arasında güçlü ve pozitif yönlü ilişkinin olduğuna yönelik kanıtlar elde edilmiştir.

Daha sonra panel Granger nedensellik tahminine geçilmiş ve analize dahil edilen gelişmekte olan ülkelerde vergilendirme düzeyi ile demokrasi arasında istatistiksel olarak anlamlı olan çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlardan hareketle, gelişmekte olan ülkelerde vergilendirme düzeyinin

artmasının yönetimde hesap verilebilirliğin ve siyasal katılım imkanlarının genişletilmesinin yanında, özellikle hukukun üstünlüğü, örgütlenme hakkı, ifade ve inanç özgürlüğü gibi sivil özgürlük alanlarının genişlemesine katkı sağlayarak demokrasi düzeyinin artmasında önemli bir rol oynadığı ifade edilebilir. Öte yandan, bireylerin sivil özgürlük alanlarının genişlediğine, kamu yönetim ve hizmetlerinin kaliteli olduğuna, siyasi katılım ve rekabet imkanlarının genişlediğine, ödedikleri vergilerin nasıl ve nereye harcandığına ilişkin siyasi temsilcilerden özgür ve adil seçimler yoluyla hesap sorabildiklerine inandıkları ölçüde daha fazla vergi ödemeyi kabul edecekleri de söylenebilir. Sonuç olarak, vergilendirmenin daha fazla demokrasi talebine öncülük ettiği, demokratik gelişmenin de vergi uyumunu yükselterek vergi toplamanın etkinliğini ve meşruiyetini güçlendirdiği, yani vergilendirme düzeyi ile demokrasinin karşılıklı ve yakın ilişki içinde olduğu şeklindeki teorik görüşün gelişmekte olan ülkeler için de geçerli olduğu belirlenmiştir.

Schumpeter (1991)'in "vergiler yalnızca devletin var oluşuna yardımcı olmaz, aynı zamanda ona biçim de kazandırır" yaklaşımını güçlü bir biçimde destekleyen bu bulgulardan hareketle, gelişmekte olan ülkelerin, barındırdıkları yapısal ve kurumsal sıkıntıları aşarak demokrasi ile özdeşleşmiş modern devlet görünümünü kazanabilmelerinde etkin bir vergi sisteminin oluşturulmasının oldukça önemli bir husus olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda, etkin ve düzgün işleyen bir vergi sisteminin oluşturulması için yapılacak bir vergi reformunun kamu hizmetlerinin finansmanı için kaynak oluşturmanın yanında, kamu iradesini sorumlu, daha hesap verebilir ve şeffaf kılarak, özgürlük alanlarını genişleterek devlete daha demokratik bir biçim vereceği de dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte, demokrasinin vergilendirme düzeyinin artmasında önemli role sahip araçlardan biri olduğu dikkate alındığında, rekabetçi, çoğulcu ve katılımcı bir demokrasinin inşasına yönelik reformların gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir bir ekonomik gelişmenin sağlanmasında kritik bir role sahip olduğu politika yapıcılar tarafından göz ardı edilmemelidir.

Kaynaklar

Acemoglu, D. ve Robinson, J. A. (2006), Economic Origins of Dictatorship and Democracy, New York: Cambridge University Press.

Acemoglu, D. ve Robinson, J. A. (2008), "Persistence of Power, Elites, and Institutions", American Economic Review, 98(1), 267-293.

Alesina, A. ve Rodrik, D. (1994), "Distributive Politics and Economic Growth", The Quarterly Journal of Economics, 149(2), 465-490.

Altunbaş, Y. ve Thornton, J. (2011), "Does Paying Taxes Improve the Quality of Governance? Cross-Country Evidence", Poverty & Public Policy, 3(3), 1-17.

Arıkan, Z. (1998), "Vergilendirmede Demokrasi", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, 6, 9-29.

Baltagi, H. B. (2010), Econometric Analysis of Panel Data, 4th Ed., New York: John Wiley & Sons. Ltd.

Baskaran, T. (2014), "Taxation and Democratization", World Development, 56(4), 287-301.

Baskaran, T. ve Bigsten, A. (2013), "Fiscal Capacity and the Quality of Government in Sub-Saharan Africa", World Development, 45, 92-107.

Bird, R. M., Martinez, V. J. ve Torgler, B. (2008), "Tax Effort in Developing Countries and High Income Countries: The Impact of Corruption, Voice and Accountability", Economic Analysis & Policy, 38(1), 55-71.

Bird, R. M., Martinez, V. ve Torgler, B. (2014), "Societal Institutions and Tax Effort in Developing Countries", Annuals of Economics and Finance, 15(1), 185-230.

Boix, C. (2001), "Democracy, Development and Public Sector", American Journal of Political Science, 45(1), 1-17.

Brautigam, D. A. (2008), Introduction: Taxation and State-Building in Developing Countries*,* in D. A. Brautigam, O.H. Fjelstad & M. Moore (Edt.), Taxation and State-Building in Developing Countries: Capacity and Consent, London: Cambridge University Press.

Brennan, G. ve Buchanan, J. (2000), The Power to Tax: Analtyical Foundation of Fiscal Constitution, Indianapolis: Liberty Fund.

Castro, A. G. ve Camarillo, R. D. (2014), "Determinants of Tax Revenue in OECD Countries over the Period 2001-2011", Contaduría y Administración, 59(3), 35-59.

Cheibub, J. A. (1998), "Political Regimes and Extractive Capacity of Governments: Taxation in Democracies and Dictatorships", World Politics, 50(3), 349-376.

Cummings, R.G., Vazquez, M. J., McKee, M. ve Torgler B. (2005), Effects of Tax Moral on Tax Compliance: Experimental and Survey Evidence, International Studies Programme Working Paper 05-16. Atlanta: Andrew Young School of Policy Studies.

Çağan, N. (1980), "Demokratik Sosyal Hukuk Devletinde Vergilendirme", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 37(1-4), 129-151.

Dahl, R. A. (2006), A Preface to Democratic Theory, Chicago: The University of Chicago Press.

Dioda, L. (2012), Structural Determinants of Tax Revenue in Latin America and the Caribbean, 1990-2009, Comisión Económica para América Latina y el Caribe No. 26103.

D'Arcy, M. (2012), Taxation, Democracy and State-Building: How Does Sequencing Matter?, University of Gothenburg Working Paper Series, No. 2012:4.

Ehrhart, H. (2009), Assessing the Relationship Between Democracy and Domestic Taxes in Developing Countries, CERDI Etudes et Documents.

Feld, L. P. ve Frey, B. S. (2002), "Trust Breeds Trust: How Taxpayers are Treated", Economics of Governance, 3, 87-99.

Fjeldstad, O. H. (2004), "What's Trust Got to Do with It? Non-Payment of Service Charges in Local Authorities in South Africa", Journal of Modern African Studies, 42(4), 539-562.

Frey, B. S. ve Torgler, B. (2007), "Tax Morale and Conditional Cooperation", Journal of Comparative Economics, 35, 136-159.

Fukuyama, F. (2007), "Liberalism versus State-Building", Journal of Democracy, 18(3), 11-13.

Garcia, M. M. Ve Haldenwang, V. C. (2015), "Do Democracies Tax More? Political Regime Type and Taxation", Journal of International Development, doi: 10.1002/jid.3078.

Granger, C. W. ve Newbold, P. (1974), "Spurious Regressions in Econometrics" Journal of Econometrics, 2, 111-120.

Gujarati, N. D. (2003), Basic Econometrics, 4th Ed., New York: McGraw Hill Educations.

Gujarati, N. D. ve Porter, C. D. (2009), Basic Econometrics, 5th Ed., New York: McGraw Hill Educations

Gür, N (2014), "Taxation and Democracy: An Instrumental Variable Approach", Applied Economics Letters, 21(11), 763-766.

Hsiao, C. (2003), Analysis of Panel Data, 2th Ed., Cambridge: Cambridge University Press.

Hsiao, C. (2006), Panel Data Analysis Advantage and Challenges, WISE Working Paper Series No: 0602.

Huntington, S. P. (1991), The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century, London: University of Oklahoma Press.

La Porta,. R., Silanes, L. F., Shleifer, A. ve Vishny, R. (1999), "The Quality of Government", The Journal of Law, Economics & Organization, 15(1), 222-279.

Maddala, G. S. (2001), Introduction to Econometrics, 3th Ed., England: John Wiley & Sons.

Mansfield, E. D. ve Snyder, J. L. (2007), "The Sequencing Fallacy", Journal of Democracy, 18(3), 5-10.

Marshall, M. G. ve Gurr, T. R. (2013), "Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2013", http://www.systemicpeace.org/inscrdata.html, (Erişim: 08.12.2014).

McGuire, M. C. ve Olson, M. (1996), "The Economics of Autocracy and Majority Rule: The Invisible Hand and the Use of Force", Journal of Economic Literature, 34(1), 72-96.

Meltzer, A. H. ve Richard, S. F. (1981), "A Rational Theory of Size of Government", The Journal of Political Economy, 89(5), 914-927.

Montesquieu, C ve Louis de, S. (1989), The Spirit of the Laws in Cambridge Texts in the History of Political Thought, Cohler, A. M, Miller, B. C. and Stone, H. S. (Editors), Cambridge: Cambridge University Press'den aktaran Nurullah Gür (2014), "Taxation and Democracy: An Instrumental Variable Approach", Applied Economics Letters, 21(11), 763.

Moore, M. (2007), How Does Taxation Affect the Quality of Governance?, Institute of Development Studies Working Paper, No. 280.

Moore, M. ve Fjeldstad, O. H. (2008), "Tax Reform and State Building in a Globalized World", in D. A. Brautigam, O.H. Fjeldstad and M. Moore (Editors), Taxation and State-Building in Developing Countries: Capacity and Consent, London: Cambridge University Press, 235-260.

Mueller, D. C. ve Murrell, P. (1986), "Interest Groups and Size of Government", Public Choice, 48, 122-145.

Mutascu, M. (2011), "Taxation and Democracy", Journal of Economic Policy Reform, 14(4), 343-348.

North, D. C. (1981), Structure and Change in Economic History, New York: Norton.

North, D.C. (1990), Institutions, Institutional Change and Economic Performance,New York: Cambridge University Press.

Prichard, W., Salardi, P. ve Segal, P. (2014), Taxation, Non-Tax Revenue and Democracy: New Evidence Using New Cross-Country Data, ICTD Working Paper, No. 23.

Profeta, P., Puglisi, R. ve Scabrosetti, S. (2013), "Does Democracy Affect Taxation and Government Spending? Evidence from Developing Countries", Journal of Comparative Economics, 41, 684-718.

Rajkumar, A. S. ve Swaroop, V. (2008), "Public Spending and Outcomes: Does Governance Matter?", Journal of Development Economics, 86, 96-111.

Ross, M. L. (2004), "Does Taxation Lead to Representation?", British Journal of Political Sciences, 34(2), 229-249.

Schumpeter, J. A. (1991), "The Crisis of the Tax State", in Joseph A. Schumpeter, The Economics and Sociology of Capitalism, Richard Swedberg (Edit.), Princeton: Princeton University Press, 99-140

Schumpeter, J. A. (2010), Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi, Ankara: Alter Yayıncılık.

Timmons, J. F. (2010), "Taxation and Representation in Recent History", The Journal of Politics, 72(1), 191-208.

Tonizzo, M. (2008), Political Institutions, Size of Government and Redistribution: An Empirical Investigation, Development Studies Institute (DESTIN) Working Paper, No. 08-89.

Torgler, B. (2007), Tax Compliance and Tax Morale: A Theoretical and Emprical Analysis, Cheltenham: Edward Elgar Publication

Vanhanen, T. (2003), Democratization: A Comparative Analysis of 170 Countries, New York: Routledge.

Welzel, C. (2007), "Are Levels of Democracy Affected by Mass Attitudes? Testing Attaintment and Sustainment Effect on Democracy", International Political Science Review, 28(4), 397-424.

Wintrobe, R. (1990), "The Tinpot and the Totalitarian: An Economic Theory of Dictatorship", The American Political Science Rewiev, 84(3), 849-872.

Zenginobuz, Ü., Adaman, F., Gökşen, F., Savcı, Ç. ve Tokgöz, E. (2010), Vergi, Temsiliyet ve Demokrasi İlişkisi Üzerine Türkiye'de Vatandaşların Algıları, Açık Toplum Enstitüsü & Boğaziçi Üniversitesi Araştırma Fonu, ISS/EC, 2010: 3.

Ziari, R ve Rahemi, H. (2013), "The Relationship Between Democracy and Revenue of Budget", International Journal of Management Science and Business Research, 2(7), 17-21.

View publication stats